

УДК 347.122:364-322+347.19.061.2

БЛАГОДІЙНА ТА ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ**Кривенко Ю.В.**

Національний університет «Одеська юридична академія»

В статті визначено актуальність питань правового регулювання благодійної та волонтерської діяльності. Проведений аналіз спільних та відмінних рис благодійної та волонтерської діяльності, у відповідності до загальних положень цивільного права, так як на практиці, їх вважають тотожними. У ході роботи було розглянуто основні напрями благодійної та волонтерської діяльності, для визначення спільних та відмінних рис.

Ключові слова: благодійна діяльність, волонтерська діяльність, благодійник, волонтер, допомога.

«Той, хто прагне до благодійності та щедрості, знаходить життя, справедливість і добре ім'я»

Постановка наукової проблеми. Так історично склалося, що впродовж тривалого часу на теренах бувшого СРСР, а потім і в Україні спостерігався низький рівень розвитку благодійної діяльності, а про волонтерську діяльність навіть не згадувалось. У радянський період вітчизняної історії благодійні відносини розглядалися, як застарілий пережиток капіталістичного устрою, у зв'язку з чим у чинному на той час законодавстві цивільно-правове регулювання благодійності повністю відсутнє і науково-дослідна робота по вивченню благодійних відносин не велася. У такій ситуації зібраний дореволюційними дослідниками історико-правовий і соціологічний матеріал виявився невикористаним. Це, безпосередньо, було пов'язано з політичними чинниками, які впливали на відсутність відносин благодійності в суспільстві, так як вважалось, що держава взяла на себе питання пов'язанні з соціальним захистом населення. Економічна криза вплинула на подальше розшарування суспільства, виокремилися групи населення, яким необхідна допомога, а держава не зможе її надати. З часом стає зрозумілим, державі необхідно зня-

ти з себе витрати та відповідальність за рішення тих соціальних завдань, які вона вирішити не в змозі, та сприяти розвитку благодійної та волонтерської діяльності.

Подальші події в Україні змінили українське суспільство, відбувається розвиток переосмислення багатьох важливих питань, які пов'язанні з поширенням діяльності громадян в соціальній сфері. Це проявилось в масовій підтримці українцями, різноманітними волонтерськими та благодійними організаціями хворих, осіб які з тих чи інших причин опинилися в складних життєвих ситуаціях та потребують допомоги, тварин та ін. Коло потреб збільшилось, і за рахунок небайдужих українців, впродовж майже трьох років надається різноманітна допомога сім'ям загиблих, пораненим та їх родинам, біженцям, військовослужбовцям, навчальним закладам (наприклад, військово-морський ліцей Одеса).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових досліджень з вказаної проблеми дозволяє зробити висновок, що визначення спільних та відмінних рис благодійної та волонтерської діяльності досліджувалося соціологами та політологами М.І. Борисенко [1, с. 102], Д.М. Горелов, О.А. Корнієвський [2, с. 36].

Дослідження благодійної та волонтерської діяльності з точки зору права є досить обмеженим,

як правило це стосується створення та діяльності благодійних та волонтерських організацій, як юридичних осіб. Проблема правового статусу юридичних осіб приватного права також присвячено багатьом науковим працям, зокрема таких науковців, як: С.С. Алексєєв, В.І. Борисова, С.Н. Братусь, О.М. Вітнік, О.В. Дзера, А.С. Довгерт, І.С. Канзафарова, О.Р. Кібенко, Н.В. Козлова, В.М. Кравчук, Н.С. Кузнецова, І.М. Кучеренко, В.В. Луць, Д.І. Мейер, Й.О. Покровський, В.Д. Примак, Н.О. Саніахметова, І.В. Спасибо-Фатєєва, С.А. Суханов, Л.М. Труфанова, В.Д. Фролов, Б.Б. Черпакин, Я.М. Шевченко, Г.Ф. Шершеневич та ін. Однак, питання щодо розмежування, благодійної та волонтерської діяльності не досліджувалися.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Поява ряду нормативно-правових актів, а саме ЦК та ПК України, Законів України «Про гуманітарну допомогу», «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про громадські об'єднання», «Про волонтерську діяльність» на жаль докорінно не вплинули на ситуацію, а лише визначили ряд законодавчих прогалин, які потребували та потребують термінового вирішення.

Аналізуючи нормативно-правові акти ми спостерігаємо ототожнення понять, термінологічні невідповідності, неоднозначні тлумачення та практичну неузгодженість.

Метою цієї статті є розгляд та аналіз визначення поняття благодійної та волонтерської діяльності з врахуванням спільних та відмінних рис.

Виходячи з мети дослідження та ступеня його актуальності слід визначити **наступні завдання**, а саме:

- надати характеристику та визначити особливості благодійної діяльності;
- проаналізувати волонтерську діяльність визначивши її специфіку.
- провести аналіз чинного законодавства та правової доктрини щодо благодійництва та волонтерства.

Виклад основного матеріалу. Розвиток благодійності пов'язується з поліпшенням загальної економічної ситуації, збільшенням прибутків, прозорістю державної політики і зокрема не сприйняття благодійної діяльності лише як способу уникнення від податків та приховування прибутків, а як фактору соціального розвитку суспільства.

В більшості літературних джерел поняття благодійна діяльність розглядається, як дія соціального призначення, метою якого є надання будь-яких видів соціальної допомоги членам суспільства, позбавленим, з тієї чи іншої причини, можливості власними зусиллями забезпечити собі мінімально прийнятні умови життєдіяльності, згідно прийнятих у конкретному суспільстві соціальних норм [3].

Надання соціальної допомоги інвалідам, дітям, людям похилого віку та іншим незахищеним верствам суспільства, викликає співчуття людське співчуття, є важливим пріоритетом благодійної діяльності.

Існує точка зору відповідно до якої, благодійність – це комплексний соціально-правовий інститут, який представляє собою добровільну і безкорисливу відмову фізичної чи юридичної особи (благодійника) від належних йому прав на

користь нужденних (благотримувачів), заснований на вибірковому ставленні до бідних і передбачає моральну бездоганність особистих мотивів благодійника [4, с. 56].

Закон «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [5], визначає, що благодійна діяльність – добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара.

Для благодійної діяльності характерні наступні ознаки, а саме: безоплатність, добровільність, усвідомленість та цільовий характер. Щодо волонтерської діяльності, то визначаються не ознаки, а принципи законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості.

Сферами благодійної діяльності є: освіта; охорона здоров'я; екологія, охорона довкілля та захист тварин; запобігання природним і техногенним катастрофам та ліквідація їх наслідків, допомога постраждалим внаслідок катастроф, збройних конфліктів і нещасних випадків, а також біженцям та особам, які перебувають у складних життєвих обставинах; опіка і піклування, законне представництво та правова допомога; соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги і подолання бідності; культура та мистецтво, охорона культурної спадщини; наука і наукові дослідження; спорт і фізична культура; права людини і громадянина та основоположні свободи; розвиток територіальних громад; розвиток міжнародної співпраці України; стимулювання економічного росту і розвитку економіки України та її окремих регіонів та підвищення конкурентоспроможності України; сприяння здійсненню державних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища в Україні; сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану.

Незважаючи на те, що благодійні організації не мають права надавати благодійну допомогу політичним партіям або від імені політичних партій, а також брати участь у виборчій агітації, на практиці ми спостерігаємо протилежне. На сьогоднішній день ряд політичних організацій здійснюють благодійну діяльність від імені політичної партії (дитячі подарунки, проведення різноманітних святкових заходів)

В сучасних умовах коло учасників благодійної діяльності, розширилось за рахунок громадських об'єднань, які з самого початку націлені на розв'язання освітніх, екологічних, просвітницьких та інших проблем, але разом з тим, вони включають благодійність в число своїх статутних цілей і ведуть активну благодійну діяльність.

Законодавство орієнтовано на формування чіткої кодифікації категорій благодійників, які будуть мати пільги саме за підсумками своєї діяльності.

Законодавець визначає поняття меценатської діяльності і відсутня навіть згадка про волонтерську діяльність. Українське законодавство про благодійну діяльність та благодійні організації дає невичерпний перелік нормативно-правових актів, які регулюють данні відносини.

Волонтерство, як вид діяльності в кожній країні має свої особливості. Закон України «Про волонтерську діяльність» [6], визначає волонтерство, як форму благодійності, хоча в Законі «Про благодійну діяльність та благодійні організації» взагалі волонтерство, ні як форма, сфера, вид не згадується. Однак існує і зворотнє твердження, відповідно до якого, благодійність слід розглядати як форму волонтерства, так як благодійник, як правило лише вчиняє фінансові дії [7].

Волонтерство традиційно не повинно використовуватися в цілях збільшення прибутковості і вигод для комерційних підприємств, які, в подібному випадку, набували б певні матеріальні блага, не вкладаючи яких-небудь інвестиційних зусиль. Волонтерство має приносити блага громадянам і державі, служити поліпшенню якості життя шляхом активної участі людей у суспільному житті. З цих причин Закон обмежує волонтерство в організаціях, що провадять діяльність з метою отримання прибутку або інших матеріальних благ.

Враховуючи особливість, волонтерська діяльність виникає самостійно за ініціативи громадян, провадиться фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, без просування по службі, для допомоги особам які знаходяться в складних життєвих умовах.

Законодавець визначає, що волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Волонтерська допомога – роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами.

Благодійна діяльність поділяється на сфери та види, а волонтерська на напрями та здійснюється за наступними:

- надання волонтерської допомоги з метою підтримки малозабезпечених, безробітних, багатодітних, бездомних, безпритульних осіб, що потребують соціальної реабілітації;
- здійснення догляду за хворими, інвалідами, одинокими, людьми похилого віку та іншими особами, які через свої фізичні, матеріальні чи інші особливості потребують підтримки та допомоги;
- надання допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру, дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, у результаті соціальних конфліктів, нещасних випадків, а також жертвам злочинів, біженцям, внутрішньо переміщеним особам;
- надання допомоги особам, які через свої фізичні або інші вади обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;
- проведення заходів, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища, збереженням культурної спадщини, історико-культурного середовища, пам'яток історії та культури, місць поховання;
- сприяння проведенню заходів національного та міжнародного значення, пов'язаних з організацією масових спортивних, культурних та інших видовищних і громадських заходів;

– надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру;

– надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції;

– сприяння уповноваженому органу з питань апробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведени з ними соціально-виховної роботи;

– надання волонтерської допомоги за іншими напрямами, не забороненими законодавством [8].

Характерною особливістю розвитку волонтерського руху в нашій країні є залучення соціальних мереж до підтримки та поширення:

– громадянських ініціатив, які здебільшого функціонували у форматі;

– «неформальних волонтерських груп».

Видається неможливим визначити реальний кількісний склад учасників волонтерського руху через постійне його поповнення, небажання афішувати свою діяльність та напівлегальність частини волонтерських організацій. Проте саме такі гнучкі форми волонтерської діяльності виявилися найбільш продуктивними. Обхід бюрократичних процедур за умов екстраординарних обставин призводив до економії часу, що позитивно вплинуло на якість волонтерських послуг [9].

Висновок. Отже, українське законодавство не сприяє розвитку благодійної та волонтерської діяльності. Практика і теорія, щодо визначення благодійної та волонтерської діяльності відрізняються, в зв'язку з чим необхідно внесення змін до чинного законодавства.

До Закону «Про благодійну діяльність та благодійні організації» необхідно внести наступні зміни:

Якщо порівняти визначення щодо благодійної та волонтерської діяльності то вони майже тотожні (добровільна, особиста, соціальна, неприбуткова, або не має на меті отримання прибутку), на практиці відбувається плутанина стосовно неприбутковості та безоплатності, доцільніше безоплатність використовувати у визначенні благодійної діяльності, а неприбутковість у визначенні волонтерської діяльності (так як це волонтерська допомога, яка в свою чергу є безоплатною);

Ст. 1 доповнити п. 7 «Волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги» та п. 8 «Волонтер – фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги».

Для стимулювання благодійної діяльності з боку держави повинні застосовуватися різні засоби. Метою таких дій має бути моральне заохочення всіх учасників благодійництва, посилення мотивації громадськості та потенційних донорів, стимулювання їх залучення в благодійну діяльність. Визнання особистих заслуг вітчизняних філантропів та активістів благодійного та волонтерського руху з боку офіційних структур є знаковим фактором формування громадської думки та активізації благодійності.

Список літератури:

1. Борисенко М.І. Волонтерство, як одна з форм благодійництва. «Молодий вчений». – № 6 (21). – Частина 3, 2015. – С. 102-104.
2. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналіт. доп. – К.: НІСД, 2015. – 36 с.
3. Вінніков О.Ю. Як здійснювати благодійну діяльність в Україні згідно з новим Податковим кодексом / О.Ю. Вінніков, М.В. Лациба; Укр. незалеж. центр політ. дослідж., Мережа розвитку європ. права. – К.: Агентство «Україна», 2011. – 124 с. – С. 4. Академічний тлумачний словник (1970-1980). [Електронний ресурс]. URL: <http://sum.in.ua/s/pozhertvuvannja>
4. Чернега О.А. Правовая модель благотворительности и благотворительных организаций: Гражданско-правовой и социологический аспекты: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 Москва, 1998 223 с. РГБ ОД, 61:99-12/114-6.
5. Про благодійну діяльність та благодійні організації // Верховна Рада України; Закон від 05.07.2012 № 5073-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 25, ст. 252.
6. Про волонтерську діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 42, ст. 435).
7. Носова Ю.И. Благотворительность как форма волонтерства // Гуманитарные научные исследования. 2013. № 5 [Электронный ресурс]. URL: <http://human.snauka.ru/2013/05/3053>
8. Про волонтерську діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 42, ст. 435).
9. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналіт. доп. – К.: НІСД, 2015. – 36 с.

Кривенко Ю.В.

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

**БЛАГОТВОРИТЕЛЬНАЯ И ВОЛОНТЕРСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ:
ОБЩЕЕ И ОСОБЕННОЕ****Аннотация**

В статье определена актуальность вопросов правового регулирования благотворительной и волонтерской деятельности. Проведен анализ общих и отличительных черт благотворительной и волонтерской деятельности, в соответствии с общими положениями гражданского права, так как на практике, считают их тождественными. В ходе работы были рассмотрены основные направления благотворительной и волонтерской деятельности, для определения особенностей.

Ключевые слова: благотворительная деятельность, волонтерская деятельность, благотворитель, волонтер, помощь.

Kryvenko Y.V.

National University «Odessa Law Academy»

THE CHARITABLE AND VOLUNTEER ACTIVITIES: COMMON AND DISTINCTIVE**Summary**

In article outlines the relevance questions of legal regulation of charitable and volunteer activities. Performed analysis of common and distinctive features of charitable and volunteer activities in accordance with the general provisions of the civil law, because practice see no difference between them. During the work was consider the main directions of charitable and volunteer activities to identify common and distinctive features.

Keywords: charitable activities, volunteer activities, benefactor, volunteer, assistance.